

Насилието в училище - проблеми, свързани с жестокостта и агресията

Валентина Василева

Violence takes many forms and is understood differently among different cultures. For those concerned with the education of young people, the answer to the question "Why reduce violence?" is straightforward: violence must be reduced because it gets in the way of learning. Physical injury, psychological trauma and behaviour problems; fear of violence or abuse at school or en route to school; social and economic disorder and the displacement that results from war; all these things prevent or reduce children's attendance at school and diminish their ability to learn. So efforts must be made to reduce violence.

Key words: violence, students.

ВЪВЕДЕНИЕ

Насилието в училище е проблем, за който дълго време не бе прието да се говори. Но преди да се разгледат проблемите на насилията и методите за преодоляването му е необходимо да се дефинира самото понятие, неговата структура, съдържание, функции, условията и механизмите на проява.

Понятието насилие се разглежда от различните автори по различен начин. Дефиницията включва от нанасяне на физическа вреда на друго лице до нарушаване правата на човека. Ще използваме тази част от формулировката, която ще ни позволи да разгледаме дадения проблем от педагогическа гледна точка.

Насилието може да се прояви в най – разнообразни форми – от дръзки и обидни забележки до нанасяне на физически травми, дори и убийство.

Затова като определение може да посочим, че **насилие е всяко поведение, което нарушава правата на друг човек**. Насилие има дори в случаи, когато човек не осъзнава това.

От многото действия, нарушаващи правата на човека, могат да се обособят няколко вида насилие: физическо, емоционално, вербално, психическо и сексуално. Опитът показва, че в училище всички те могат да се срещнат в една или друга степен. Училището е неделима част от обществото и неминуемо в него присъстват негативните явления от това общество.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Учениците са подложени на непосредствено насилие от страна на свои връстници. Факторите, които провокират жестокост в ученическата общност са :

- Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период.;
- Предшестваш жизнен опит на учениците ,свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Типичните младежки форми на насилие са:

- телесна повреда;
- заплашване;

- принуда;
- изнудване и грабеж;
- противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда движима или недвижима вещ и др.

Разрушаването на традиционните семейни структури също спомага за възникване на насилие. На този фон липсата на време за възпитание на детето може да се превърне в проблем толкова бързо, колкото и прекалено големите очаквания към него. Нараства тенденцията възпитанието на социално поведение да се делегира изцяло на училището като институция.

Често насилственото поведение на подрастващите е продължение на семейна „традиция“. научни изследвания сочат, че деца, които са били удряни и малтретирани от родителите си стават по-често брутални в отношенията си с останалите.

Общуването с връстници играе изключителна роля за развитие идентичността на младите хора. Конкретна опасност представлява присъединяването към конкретна група, извършваща престъпления.

Голяма част от дейността на групата на връстниците е най-очевидна в училищната среда и особено в периода на средата на юношеството училището става жизнена среда на юношите. Различните групи на юношите могат да се идентифицират по отношение на тяхната идентификация с училището, както и по интелектуалната им и социална ориентация. За всяка юношеска група следователно училището има различно значение и влияние върху юношеското развитие по различен начин.

Понякога медиите формират у децата и младежите впечатлението, че голяма част от конфликтите могат да се решават единствено чрез насилие. Така „убедителните аргументи“, които получават подрастващите, за „успешни стратегии“ за действие е самите те да възприемат такова поведение.

Актуалността на проблема „насилие сред учениците“ изисква да се анализират психологическите механизми на агресивно поведение у подрастващите. Негативните качества на личността, в това число и агресията, се формират под въздействие на околната среда. За учениците най-значимия елемент на социалното обкръжение е групата на връстниците в училище и извън него. Следователно главната причина за детската агресивност трябва да се търси в междуличностните отношения на подрастващите, а също така и в типа социални норми, приети в референтната група. Затова важен аспект в решаването на проблема с агресията и насилието е да се изясни как учениците се отнасят към подобни поведенчески прояви.

Като основен метод за диагностика на агресивните прояви между ученици от средна и горна училищна възраст в Общежитие за средношколци – гр. Русе използвахме Теста на А. Асингер за оценка на агресивността в отношенията. Участваха 239 ученика във възрастова група 14-18 години.

Критични за статуса на учениците, по отношение на агресивността, са отговорите на въпросите: „Склонни ли сте да потърсите начин за примирие след пореден конфликт?“ „Как се държите в критична ситуация?“ и „Как ще постъпите, ако ви обидят в училище?“.

Могат да бъдат наблюдавани различия по изследваната проблематика, произтичащи от половите различия на възпитаниците.

От анализа на резултатите се вижда, че момчетата най-често запазват пълно спокойствие (53%). Понякога са склонни да търсят възможности за мирно разрешаване на конфликти (64,56%) и са готови да разговарят с този, който ги е обидил (64%).

При момчетата, за поведението им в критични ситуации преобладаващите отговори са, че винаги търсят начин да разрешат конфликтите по мирен път (77%).

Ако разглеждаме агресията като начин да се нанесе вреда на кое да е живо същество, то агресията е поведенчески акт, а не емоция или мотив. В общоприетите схващания агресията се асоциира с негативни емоции - такива като злоба и мотив - стремеж да се навреди и оскърби. Тези фактори оказват особено влияние върху агресивното поведение.

Агресивните момчета и момичета са импулсивни, с ниска степен на самоконтрол и ниска устойчивост към безсилието. В допълнение, проучванията показват, че агресивните деца проявяват важни когнитивни недостатъци, свързани с интерпретацията на социални дейности, като определят непознати социални ситуации твърде враждебно. Изследванията, направени в последно време, също така намират, че разликата между момчетата и момичетата, що се отнася до социалните и когнитивните им умения, могат да ни помогнат да разберем половите различия, открити при децата, проявяващи насилническо и криминално поведение.

В етапа на юношеството се наблюдава силно увеличаване на негативните оценки към себе си. Децата се оценяват изцяло отрицателно, но към 15 годишна възраст този негативизъм намалява. Тази динамика на самооценка говори за наличие на причина (емоция), стимулираща индивида към промяна (внося корекция в поведението си). Анализът на резултатите показва, че юношите в средна и горна училищна възраст дават положителна оценка за себе си и са в достатъчна степен самоуверени. Забелязва се тенденция в тази възрастова граница към силно нарастване чувството на тревожност, т. е преди всичко емоционалното състояние насочва подрастващия към изграждане на отношения с връстниците. Най-силния мотив в юношеска възраст е заемане на високо място в структурата на тези отношения.

Липсата на желание у подрастващите да подражават на добрите ученици е за сметка на стремеж да гравитират около неформалните лидери в училище, на които подражават дори и отличниците. На тяхната възраст отрицателният пример е по-заразителен от положителния.

По какво се разпознават агресивните ученици:

1. Страдат от комплекси спрямо собственото си его.
2. Мислят, че могат да решават личните си проблеми само с насилие.
3. Използват насилието за контрол и подчинение на другите.
4. Участват във физически схватки и малтретират другите, особено по- малките.
5. Имат проблеми с дисциплината.
6. Проявяват неуважение и не признават авторитетите.
7. Не признават правата на другите.
8. Лесно избухливи и раздразнителни, трудно контролират гнева си.
9. Увреждат училищното и чуждото лично имущество.
10. Не участват в училищните дейности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Педагогическите методи на работа по отношение превенцията на ученическата агресия и прояви на насилие са:

1. Моделиране на етично поведение в семейството, училището и на обществени места чрез правилно възпитание и личен пример на възрастните.
2. Откриване на симптомите и причините за всяка проява на агресивно поведение.
3. Контрол и съвместни действия на педагозите и родителите за преодоляване на агресивното мислене, настроение и поведение сред учениците.
4. Проучване и анализиране на причините и проявите на агресия чрез диагностики, разговори, консултации, анкети и др.

5. Възпитание и мотивиране на учениците да споделят проблемите и чувствата си, да владеят гнева си, да мислят преди да действат и да търсят алтернативни решения на своите проблеми - без конфликти и агресия.
6. Включване на агресивните ученици и неформалните лидери в извънкласни дейности и във формите на ученическото самоуправление.
7. Неутрализиране на всички извънучилищни фактори, които могат да предизвикат агресивно поведение сред учениците.
8. Изучаване и прилагане на добрите училищни и други обществени практики по превенция и преодоляване на агресивното поведение сред учениците.
9. Стимулиране и мотивиране на учениците с морални и материални награди.
10. Наличие на добър психологически климат в училище.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Non-Violence In Education. Muller, J.M. UNESCO and IRNC, 2002

[2] <http://www.safeyouth.org/scripts/teens/school.asp>

За контакти:

Валентина Николова Василева докторант, Катедра Педагогика, психология и история, Русенски университет „Ангел Кънчев”, e-mail: vasilevi3@mail.bg

Докладът е рецензиран.